

ingediend op **1632** (2022-2023) – Nr. 2
15 mei 2023 (2022-2023)

Verslag

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Koen Van den Heuvel

over het ontwerp van decreet

over de subsidiëring
in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten

Documenten in het dossier:
1632 (2022-2023) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

verzendcode: BIN

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maaïke De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;

Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;

Katrien Partyka, Brecht Warnez;

Tom Ongena, Bart Tommelein;

Staf Aerts, An Moerenhout;

Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Liesbeth Homans, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;

Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;

Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;

Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;

Celia Groothedde, Jeremie Vaneeckhout;

Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

I.	Toelichting door Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen.....	4
1.	Context	4
2.	Het ontwerp van decreet.....	5
II.	Algemene bespreking	5
1.	Vragen en opmerkingen van de commissieleden	5
1.1.	Tussenkomst van Brecht Warnez	5
1.2.	Tussenkomst van Staf Aerts	5
1.3.	Tussenkomst van Thijs Verbeurgt	6
1.4.	Tussenkomst van Sam Van Rooy	6
1.5.	Tussenkomst van Kris Van Dijck	6
2.	Antwoorden van de minister.....	7
III.	Artikelsgewijze bespreking	9
IV.	Eindstemming	9
	Gebruikte afkortingen.....	10

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering besprak op 2 en 9 mei 2023 het ontwerp van decreet over de subsidiëring in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten.

I. Toelichting door Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen

1. Context

Minister *Bart Somers* start met te zeggen dat de Vlaamse Regering de ambitie heeft om te streven naar een vermindering van minstens 80 procent van de uitstoot van broeikasgassen tegen 2050, met de ambitie om te evolueren naar een volledige klimaatneutraliteit. In het kader van het eerste Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 riep bevoegd minister Zuhail Demir alle leden van de Vlaamse Regering op om bijkomende maatregelen te identificeren die kunnen bijdragen aan het realiseren van die doelstelling. Via het 'Fit for 55'-pakket vanuit Europa werd die urgentie tot samenwerking alleen maar groter.

De minister gaat aan de slag met een Lokaal Energie- en Klimaatplan om zo de lokale besturen te mobiliseren in het realiseren van de klimaatdoelstellingen. Het eerste LEKP kwam er op 4 juni 2021. Door het 'Fit for 55'-pakket werden de inspanningen verhoogd via de opmaak van een nieuw Lokaal Energie- en Klimaatpact 2.0. En door de oorlog in Oekraïne en de daarmee gepaard gaande sterke stijging van fossiele brandstofprijzen werd een LEKP 2.1 opgemaakt. Daarmee wordt specifiek ingezet op energiegemeenschappen en participatieve hernieuwbare energie-doelstellingen.

Voor de realisatie van die pacten werd al 100 miljoen euro vrijgemaakt. Daarbij wordt gewerkt met 50 procent cofinanciering. Voor elke euro die Vlaanderen geeft, wordt een euro van de lokale overheid gevraagd. Zo wordt in totaal 200 miljoen euro ingezet om tijdens de huidige zittingsperiode de klimaatdoelstellingen te realiseren.

Naast de financiële ondersteuning engageert Vlaanderen zich ook op andere manieren om de lokale overheden te helpen. Denk daarbij aan het inzetten op kennisdeling via het Netwerk Klimaat, het werkplatform rond juridische, financiële en technische drempels die lokale besturen ondervinden bij de werven, de wijkrenovatietool en de toekomstige technische assistentiehubs voor de opstart van energiegemeenschappen. Hier gaat het om capaciteitsversterking en inhoudelijke ondersteuning.

De realisaties van lokale besturen worden via het Lokaal Klimaatpactportaal weergegeven. Daardoor behouden zij het overzicht, kunnen ze dat ook downloaden en kan daarover worden gedebatteerd in de gemeenteraad. Het Lokaal Klimaatpactportaal doet een beroep op lokale databanken. Voor de adaptatiewerven voor vergroening en ontharding werd samengewerkt met het Departement Omgeving, Embuild en VLARIO voor het Groenblauwpeil. Voor deelmobiliteit werd samengewerkt met Autodelen.net, voor heel wat energiedoelstellingen wordt nauw samengewerkt met VEKA en voor fietsinfrastructuur met de provincies en MOW. Laadinfrastructuur wordt voor Vlaanderen bijgehouden via de databank Eco-Movement. Lokale besturen kunnen ook rechtstreeks via een invulformulier aangeven of er nog extra projecten niet zijn gecapteerd door bepaalde bronnen.

In 2024 worden de pacten geëvalueerd. De financiering van het LEKP 2.0 en 2.1 lopen ook af eind 2024. Dan zal er meer zicht zijn op de uitvoering van een structurele

taxshift. Op basis van die analyse en na verder overleg met de VVSG, kan een volgende Vlaamse Regering een nieuw pakket ontwerpen met al dan niet (additionele) financiering enerzijds en mogelijks nieuwe engagementen anderzijds. Het voorliggende ontwerp van decreet betreft de uitwerking van de concrete subsidiëring binnen de pacts.

2. Het ontwerp van decreet

Via het ontwerp van decreet worden jaarlijks subsidies voorzien voor de lokale besturen die de LEKP's hebben ondertekend. De voorwaarde voor het verkrijgen van subsidies is de ondertekening van de pacts en dus het onderschrijven van de doelstellingen en engagementen die daarin vervat liggen.

De verdeling van de subsidies verloopt als volgt: voor 80 procent afhankelijk van het inwonersaantal van de gemeenten en voor 20 procent afhankelijk van het aandeel van de gemeenten en hun OCMW's in het Gemeentefonds. Dat bepaalt dus het trekkingsrecht van de gemeente. Ook worden de middelen die voorzien waren voor gemeenten die de pacts niet ondertekenen, of die de procedure niet volgen, herverdeeld onder de gemeenten die wel aan de voorwaarden voldoen.

Via het principe van 'een euro voor een euro' wordt een hefboomeffect gecreëerd. De lokale besturen voorzien jaarlijks in een rapporteringsmoment aan de gemeenteraad met zowel een inhoudelijke als een financiële opvolging. Het lokaal bestuur heeft een grote mate van autonomie bij de concrete invulling van deze rapportering. Voor de inhoudelijke opvolging wordt een Lokaal Klimaatpactportaal voorzien waar alle realisaties worden bijgehouden via de koppeling van zoveel mogelijk bestaande Vlaamse databanken. Via het digitaal loket, beschikbaar op de website van ABB, wordt het verslag van de bespreking op de gemeenteraden opgeladen tegen een jaarlijkse deadline. De Vlaamse Regering bepaalt via een subsidiebesluit per jaar het bedrag en de uiterste datum voor rapportering.

II. Algemene bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

1.1. Tussenkoms van Brecht Warnez

Brecht Warnez vindt het een goed ontwerp van decreet, zeker omdat zo de subsidies decretaal worden verankerd. De verdeling gebeurt ook op een rechtvaardige manier. Daarnaast is de spreker tevreden met de expliciete vermelding van de democratische terugkoppeling naar de gemeenteraad.

Het LEKP 2.0 werd door 215 lokale besturen ondertekend. Voor het LEKP 1.0 ging dat om 293 lokale besturen. Elke gemeente die afhaakt heeft daar een eigen reden voor, maar in West-Vlaanderen keert één reden heel vaak terug: in het LEKP 2.0 staat dat er geen principiële beslissing mag worden genomen over het heffen van lokale belastingen op elektriciteitsmasten en sleuven van Elia. Het is vreemd dat er zo rechtstreekse inmenging is in de lokale autonomie. Dat is een belangrijke heffing voor veel lokale besturen: het gaat om ongeveer 10 miljoen euro. Kunnen de bestaande heffingen blijven doorlopen en nieuwe reglementen niet worden aangenomen door de gemeenteraad? Mogen die heffingen niet meer worden geïndexeerd of verlengd? Zullen de subsidies worden teruggevorderd als gemeenten beslissen om die heffing te verlengen?

1.2. Tussenkoms van Staf Aerts

Staf Aerts vindt het goed dat lokale besturen worden aangemoedigd om een energie- en klimaatplan uit te voeren want de strijd tegen de klimaatopwarming moet

op alle niveaus worden gevoerd. Volgens de spreker mag Vlaanderen ook nog extra inspanningen leveren en hij wacht op het Vlaams Energie- en Klimaatplan.

De spreker geeft aan dat een aantal zaken nog door de Vlaamse Regering moeten worden bepaald. De spreker is benieuwd naar wat dat voor gevolg zal hebben alsook hoe de doelmatigheid van de genomen lokale acties kunnen worden gecontroleerd. De cijfers over de resultaten tussen 2011 en 2020 zijn problematisch, volgens de spreker. Slechts 7 procent haalt de doelstelling, en dan was 2020 nog een coronajaar met sowieso veel minder CO₂-uitstoot door transport. De helft van de gemeenten behaalt een besparing van 10 procent en nog eens 10 procent van de gemeenten gaat erop achteruit. Worden daar consequenties aan verbonden? Hoe ziet de minister de controle op de doelmatigheid?

Het LEKP is een overeenkomst tussen de Vlaamse overheid en de lokale besturen en bevat wederzijdse verplichtingen. Een daarvan is het wegwerken van 22 knelpunten door de Vlaamse overheid. Uit de adviezen van de VVSG blijkt dat dat niet vlot verloopt. Zal de minister hiermee aan de slag gaan?

1.3. Tussenkomsst van Thijs Verbeurgt

Thijs Verbeurgt zegt dat het een goede zaak is dat lokale besturen worden aangezet om mee werk te maken van een goed klimaatbeleid. De minister vertrekt vanuit de lokale autonomie, maar de Vlaamse middelen moeten goed worden besteed zodat de impact maximaal is. Hoe zal de minister toezien op een efficiënte en effectieve aanwending van de middelen?

Lokale besturen hebben vaak het gevoel dat het om het zoveelste pact gaat. Wat is de meerwaarde van dat pact? Zal dat de lokale besturen versterken in de realisatie van hun ambities? Worden daarvoor voldoende hefboomen gegeven aan lokale besturen? Hoe zal de minister erop toezien dat de ambities worden gerealiseerd?

1.4. Tussenkomsst van Sam Van Rooy

Sam Van Rooy vraagt wat het maximale bedrag is dat een gemeente kan krijgen. Tegen 2030 een boom per Vlaming aanplanten is een voorbeeld voor het aanwenden van de middelen. Dat gaat over klimaatadaptatie. Kan een gemeente het maximale bedrag aanvragen en vervolgens alleen inzetten op het aanplanten van bomen?

1.5. Tussenkomsst van Kris Van Dijck

Kris Van Dijck is tevreden met het ontwerp van decreet en vindt het een toonbeeld van een bepaalde werkwijze in Vlaanderen. Er wordt gestart met een aantal projecten die decretaal worden verankerd als die positief worden bevonden. Heel wat gemeenten stappen mee in het LEKP. Alle lokale besturen zijn betrokken partij als het op klimaat en energie aankomt. Dat gaat onder andere over het aanplanten van bomen en de Blue Deal. Al die initiatieven kaderen in dat grotere verhaal, al worden die niet altijd in dank afgenomen. Naast initiatieven vanuit de lokale besturen zijn er ook veel intergemeentelijke samenwerkingsverbanden die de handen in elkaar slaan.

In het advies van de SERV wordt gesproken over de middelen. Men heeft het over 8 miljoen euro voor de periode van 2023 tot en met 2025. Kan de minister dat cijfer bevestigen?

Ook de VVSG formuleerde enkele voorwaarden. Aangezien het de belangenbehartiger is van de steden en gemeenten dringt de spreker erop aan om daar rekening mee te houden. Wat doet de minister met die bemerkingen?

2. Antwoorden van de minister

Wat betreft de verduidelijking over de heffingen in LEKP 2.0 en meer bepaald de elektriciteitsmasten, antwoordt minister *Bart Somers* dat die beslissing teruggaat naar het akkoord van de Vlaamse Regering uit november 2021 waarbij prioriteit wordt gegeven aan het verlagen van de elektriciteitsfactuur. De Eliaheffing, zoals die heffing op masten en pylonen wordt genoemd, wordt een-op-een doorgerekend in de elektriciteitsfactuur van iedereen. Het overschakelen op een warmtepomp of een elektrische wagen wordt er daardoor niet gemakkelijker op, wat de omslag naar een fossielvrije samenleving bemoeilijkt.

Het algemene principe blijft dat het pact een contract is dat op vrijwillige basis wordt ondertekend. Het instappen heeft voor- en nadelen. Elke gemeente kan de afweging maken of het interessant is. Het grote aantal gemeenten dat instapte toont aan dat het een interessant aanbod is. De minister kan alleen op contractbasis duiden waarom die Eliaheffing niet gunstig is voor de klimaattransitie en elektrificatie.

In het LEKP 1.0 wordt gevraagd om de bestaande heffingen op hernieuwbare energie, zoals windmolens, af te bouwen tegen 2025. In het LEKP 2.0 komt daarbij dat er geen nieuwe heffingen op elektriciteitsmasten- en sleuven van Elia worden toegevoegd. Er wordt nog niet gevraagd om de bestaande Eliaheffingen af te bouwen. De minister zegt zich zeer goed bewust te zijn van de financiële gevolgen. Die moeten namelijk in evenwicht zijn met de financiële langetermijnengagementen vanuit de Vlaamse overheid voor de lokale besturen. Daarom worden eind 2024 LEKP 1.0 en 2.0 geëvalueerd op het vlak van realisatie van de doelstellingen en de voorziene financiering. Ook zal er tegen dan meer zicht zijn op de uitvoering van een structurele taxshift (het goedkoper maken van elektriciteit ten opzichte van fossiele brandstoffen). Hier heeft zowel het federale als het Vlaamse niveau nog huiswerk. Een verhaal waarbij alleen de lokale besturen inspanningen zouden moeten leveren voor het verlagen van de elektriciteitsfactuur is niet aan de orde. Op basis van de evaluatie kan er mogelijk een nieuw pakket voortvloeiën met additionele financiering enerzijds en nieuwe engagementen anderzijds, waaronder de eventuele vraag om de bestaande heffingen op elektriciteitsmasten en sleuven van Elia definitief stop te zetten tegen 1 januari 2026. Van zodra een lokaal bestuur het LEKP 2.0 ondertekent, worden er geen nieuwe beslissingen over de Eliaheffing genomen. Een nieuwe indexatie of een nieuwe verhoging vallen hier onder.

Over de doelmatigheid van en de controle op de subsidies zegt de minister dat de engagementen van de lokale besturen zeer helder zijn geformuleerd. Zo worden de klimaatdoelstellingen tastbaar. De contractbasis is vrijwillig, maar als men ze ondertekent, moet die worden nagekomen. De controle vindt plaats aan de hand van de lokale democratie: ieder jaar moeten de realisaties van het LEKP worden besproken op de gemeenteraad. Hiervoor bestaat het Pactportaal: een online visualisatie van al de realisaties waar ieder lokaal bestuur een eigen rapport kan downloaden. Er wordt zoveel mogelijk gewerkt met bestaande databronnen, zodat lokale besturen hier zo weinig mogelijk administratieve last van ondervinden. Op het vlak van de adaptatiewerven stond men zelfs mee aan de wieg van een monitoringoplossing, het Groenblauwpeil, omdat daar nog geen bestaande databank voorhanden was. Een andere voorwaarde is de 50 procent cofinanciering. Ook dat zal op de gemeenteraad worden besproken. Niet elke realisatie zal in de monitor worden geteld en ABB zal niet ter plaatse elke ingave in de monitor controleren.

Maar lokale besturen moeten aantonen dat ze redelijke inspanningen hebben geleverd om alle doelstellingen volledig te halen. Indien dat niet zo is, is een terugvordering van subsidies van gemeenten inderdaad mogelijk. Een terugvordering is zelfs verplicht op basis van de Algemene Bepalingenwet en de Vlaamse Codex

Overheidsfinanciën als er een schending wordt vastgesteld. Daar wijkt het ontwerp van decreet niet van af.

De inhoud van de pacts wijzigt niet retroactief. Een volgende Vlaamse Regering kan mede naar aanleiding van de geplande evaluatie wel beslissen om een nieuw of bijgesteld pact af te sluiten met de lokale besturen. Het ontwerp van decreet verankert het mechanisme van het LEKP, zonder uitspraken te doen over de inhoud.

Het LEKP biedt een duidelijk kader voor de subsidiëring van klimaatacties door steden en gemeenten. Er wordt gezorgd voor een duidelijke, continue financiering, waardoor wordt afgestapt van projectsubsidies. Het staat de volgende Vlaamse Regering vrij om dat instrument te gebruiken om klimaat- en adaptatieacties verder te bundelen.

Er werd kennisgenomen van de knelpuntennota van de VVSG en daarmee is aan de slag gegaan. Dat werd besproken met de verschillende bevoegde kabinetten en voor elke werf werden concrete acties opgelijst die via een mededeling aan de Vlaamse Regering op 21 oktober 2022 ook werden bekendgemaakt. De minister geeft enkele voorbeelden. Werf 1 gaat over het onderzoek bij het beleidsdomein Omgeving om de afstandsgrenzen voor bomen in de bebouwde omgeving te herbekijken. Die regels waren namelijk te rigide. Werf 2 gaat over het doorvoeren van optimalisaties bij het instrument van noodkoopleningen die OCMW's uitgeven aan mensen die betaalproblemen hebben bij een aflossing voor een reguliere renovatielening. Werf 3 gaat over de opsomming van de kwaliteitsvereisten voor deelwaagenaanbieders, zodat lokale besturen die gemakkelijker kunnen overnemen in eigen bestekken en bij werf 4 gaat het over de opmaak van leidraden, handleidingen, standaardbestekken voor groen-blauwe ontwikkelingen in de bebouwde kernen. De minister vraagt dus aan de andere bevoegde ministers om hier mee werk van te maken, maar kan de timing niet dicteren. De minister heeft begrip voor de frustratie van de VVSG, namelijk dat er niet altijd genoeg snelheid wordt gemaakt om de drempels op te lossen.

Maar de minister is niet bij de pakken blijven zitten. Daarom schreef hij een opdracht uit voor een concreet werkplatform rond die drempels. Er is een partnerschap het veld ingestuurd, onder leiding van Architecture Workroom Brussels, in samenwerking met 'the New Drive', 'Plant en Houtgoed' en studie bureau 3^E, die samen met de verschillende stakeholders op het Vlaamse niveau, waaronder de VVSG, doorbraken creëren op die drempels. Op 8 maart 2023 was er een publieke kick-off en het enthousiasme van de zestig aanwezige lokale besturen was groot.

Verder vraagt de VVSG ook aandacht voor structurele veranderingen zoals een betere business case voor renovaties. Daar wordt door de voltallige Vlaamse Regering aan gewerkt. Zie ook de verwijzingen naar de nodige taxshift.

De VVSG vraagt ook om te stoppen met calls. De minister stelt vast dat het pact dat doet. Hopelijk kan dat instrument ook de andere beleidsdomeinen inspireren om via die methode meer middelen te kanaliseren voor een specifiek doel zonder een administratieve mallempelen van aanvragen en rapportering in gang te zetten.

Wat het maximumbedrag per gemeente betreft, zegt de minister dat de trekkingsrechten voor de gemeenten voor 80 procent worden berekend op basis van inwonersaantal, en voor 20 procent op basis van het aandeel van de gemeente in het Gemeentefonds.

De middelen worden altijd in zijn totaliteit vastgelegd en die worden verdeeld onder de lokale besturen die het pact hebben ondertekend. Als er minder ondertekenaars zijn, dan krijgen de lokale besturen meer budget, maar moeten ze dan ook meer

cofinanciering voorzien. In 2023 gaat er in totaal 33,6 miljoen naar de lokale besturen die het pact hebben ondertekend in 2021 en 2022. Dat is het totaal voor de LEKP 1.0 en 2.0 samen. De minimale bedragen per gemeente staan allemaal op de website van ABB.

De gemeenten engageren zich om alle doelstellingen van het LEKP te behalen tegen 2030 of vroeger. Een gemeente kan dus niet kiezen om maar op één doelstelling in te zetten. Wel is een gemeente volledig vrij om het budget qua spreiding in de tijd zelf in te zetten op de manier dat het meest efficiënt is.

Op de vraag of er al veel intergemeentelijke samenwerkingen zijn opgezet, antwoordt de minister dat dat niet specifiek wordt gemonitord, maar krijgt hij wel vaak de feedback van lokale besturen dat ze sowieso wensen samen te werken met de buurgemeentes om de doelstellingen gezamenlijk te halen. In sommige gemeenten is het bijvoorbeeld niet mogelijk om veel bomen aan te planten of veel te ontharden, terwijl andere gemeenten die mogelijkheid wel hebben. Dat biedt mogelijkheden tot samenwerking over de gemeenten heen op basis van de eigen mogelijkheden om zo de doelstellingen te realiseren. Zeker bij kleinere gemeentes worden de middelen gepoold om een meer impactvolle investering te kunnen maken. De minister merkt dat ook heel wat energiehuizen en intercommunales de lokale besturen hierin ontzorgen en de minister juicht dat toe. Het is dan ook een nuttige en logische evolutie dat die stevige uitdagingen gezamenlijk worden aangepakt. Er is gestart met het plukken van het laaghangende fruit, maar LEKP 2.0 en 2.1 zijn al complexer van aard. Niet alle kleine besturen hebben daarvoor de nodige expertise in huis. Een bovenlokale samenwerking met intercommunales biedt dan meer slagkracht.

III. Artikelsgewijze bespreking

Artikel 1 tot en met 8

Deze artikelen worden zonder opmerkingen aangenomen met 11 stemmen bij 1 onthouding.

IV. Eindstemming

Het ontwerp van decreet over de subsidiëring in het kader van de lokale energie- en klimaatpacten wordt aangenomen met 11 stemmen bij 1 onthouding.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Koen VAN DEN HEUVEL,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ABB	Agentschap Binnenlands Bestuur
LEKP	Lokaal Energie- en Klimaatpact
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
VLARIO	Vlaamse Rioleringen
VEKA	Vlaams Energie- en Klimaatagentschap
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten